

DESCOBRIM CASSÀ

GREC > GRUP DE RECERCA I ESTUDIS CASSANENCS

MAIG 2020

15

COORDINACIÓ: Arxiu Municipal de Cassà de la Selva

Sala de triar taps de primers del segle XX (AMCS fons l'Abans Cassà)

EL SURO DE CASSÀ ARREU DEL MÓN Les franceses

Mentre escrivia *Quan en dèiem xampany*, vaig visitar moltes persones grans de Cassà, per preguntar-los per la meva àvia paterna, la baba Angel, que al poble molts coneixien com *la francesa*. Volia saber com recordaven aquella dona forta i orgullosa, que havia arribat a Cassà, amb vint anys acabats de fer, per fer-se càrrec dels negocis familiars. Vaig trobar un diagnòstic precís: dona, jove i estrangera, en el Cassà de 1917, no se n'hauria sortit sense un temperament de ferro. Però la sorpresa més grossa va ser descobrir que d'àvies franceses n'hi havia a la majoria de famílies. Els tapers de Reims volien gent d'ofici, de manera

que al llarg dels segles XIX i XX molts directors tècnics, directors financers, administratius, encarregats i treballadors qualificats –sobretot carradors– de Cassà van rebre ofertes i es van traslladar a França amb tota la família. Daussà & Co., Figueras & Dausà i Francisco Oller, les empreses protagonistes d'aquest *Descobrim*, són les cireretes de la internacionalització cassanenca. Però l'emprenedoria i un biaix multicultural avançat al seu temps són atributs generals, que trobaríem a l'ADN de totes les famílies.

Rafel Nadal

LES EMPRESSES CASSANENQ

El mercat mundial de les sureres de Cassà

Des del mateix moment de l'inici de la manufactura del suro, en la seva essència hi ha les relacions internacionals. Ja en l'època més antiga, en el món romà les àmfores tapades amb suro apareixen a la Gàl·lia i Roma.

Al segle XVII, i amb la revolució que va suposar el xampany (Dom Pérignon), aquesta condició transfronterera és innegable, primer el mercat de Beaucaire, més tard a la Xampanya, la Borgonya i la zona de Bordeus, i a Anglaterra i Europa Central per a la cervesa.

La revolució industrial del segle XIX converteix els EUA en el principal acaparador tant de matèria primera com de suro elaborat. Els nostres emprenedors queden seduïts pel moviment de "fer les Amèriques" i així queda reflectit en les dues primeres empreses que teniu a continuació. El cas de Fco. Oller és un pèl diferent, amb dos aspectes a remarcar: la seva concreció en el mercat francès i la seva perdurabilitat fins als nostres dies, 128 anys d'història és un fenomen mai vist en el món del suro.

Vendre a l'estranger ha estat i encara és un factor de progrés i també de salvació del nostre teixit industrial.

N. DAUSSÀ Y Cía. Els cinc nois de can Tou

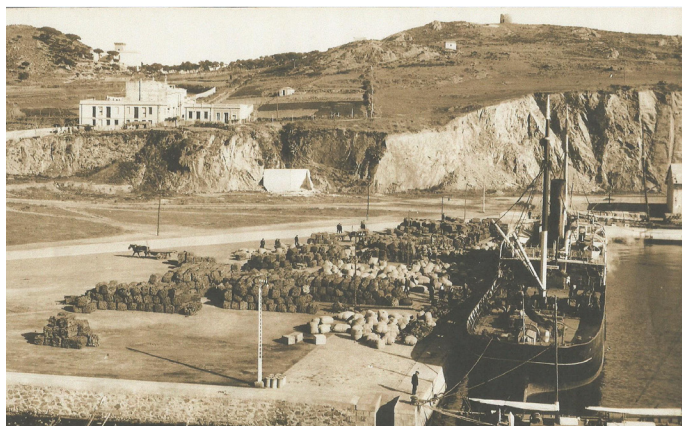
L'any 1769 neix a Béziers en Tou Daussà (1769-1821). El desenvolupament de la manufactura del tap de suro és el que va fer que en Tou s'instal·lés a Cassà el 1789, al carrer de la Llet, núm. 12.

El fill d'en Tou, en Joan, i després el seu net Agustí ja exportaven a Bèlgica, Àustria, Itàlia, Txecoslovàquia, Turquia, Egipte, Irlanda, Sud-àfrica, Hong Kong i les Filipines.

L'Agustí va fundar l'any 1832 la fàbrica A. Daussà & Co. Els cinc fills que va tenir varen ser batejats com "Els cinc nois de can Tou".

En Narcís (1826-1899), el més gran dels germans, es va instal·lar a San Juan de Puerto Rico i més tard a Guayama. Va comerciar amb sucre, cafè, tabac, safrà i també amb taps de suro segons li arribaven les comandes, que passava a la fàbrica de Cassà.

En Martí Daussà Dalmás (1833-1923), que era mestre, també

Port de Sant Feliu 1920 : "Fardos" de suro
(Arxiu Oller)

Empaquetant taps per enviar

es va instal·lar a San Juan de Puerto Rico i després d'algunes vicissituds va fundar una acadèmia per a l'educació dels joves porto-riquenys que més tard va vendre a una empresa americana. Aquesta venda és l'origen de la seva gran fortuna, que mai va invertir en el món surer. L'any 1890 es va retirar a Barcelona per viure de renda la resta de la seva vida. Al seu testament va deixar al poble de Cassà 50.000 pessetes, 25.000 a l'Ajuntament i 25.000 a l'església.

En Pere (1835-1903, Chicago), que havia estudiat per mestre, va ser al Carib. Primer va ajudar el seu germà Martí, però després va traslladar la seva residència a Nova York per ajudar en la tasca comercial el seu germà Agustí.

L'Agustí (1837-1896, Nova York) es va llicenciar en medicina a Barcelona el 1864 i es va traslladar a Puerto Rico, on va fundar una clínica, però el seu esperit comercial va fer que anys més tard es traslladés a Nova York i liderés les vendes de taps al mercat estatunidenc. El 1884 es va constituir N. Daussà i Cía i A. Daussà & Co. Manufacturers and Importers of Corks and Corkwood.

L'Enric (1845-1915), també metge, es va fer càrrec de la clínica del seu germà Agustí a Puerto Rico.

L'empresa A. Daussà & Co. va arribar a tenir més de 150 treballadors propis. La fallida d'alguns clients dels EUA; el nomenament el 1905 d'en Lluís, fill d'en Narcís, com a nou gerent a Nova York, amb una vida distesa i de luxes que va provocar un desfalc importantíssim; la fabricació amb suro algerià que va provocar moltes devolucions de material i la pèrdua de confiança dels clients; la implantació del tap corona, que va fer perdre els clients cervesers (Cerveseria Quilmes a l'Argentina

QUES MÉS INTERNACIONALS

cap a França el 1919 (*Axiu Oller*)

i Monterrey de Mèxic); el deteriorament patrimonial per la bancarrota de la Banca Rivera. Tots aquests fets van provocar la fallida de l'empresa que va caure definitivament el 1912 amb la subhasta de la fàbrica de Cassà.

FIGUERAS & DAUSÀ Cía. Can Menna

Les primeres notícies de l'activitat de l'empresa daten de principis de la dècada de 1890, quan van associar-se dues nissagues de Cassà amb llarga experiència en la producció de taps: els Dausà i els Figueras. Des de la seva constitució, un dels dos socis de l'empresa va ser Francesc Figueras Carbó, que va estar al capdavant de la societat fins a la seva defunció, el 5 de desembre de 1916. La companyia va passar a mans del seu fill Francesc Figueras Oller, que va compartir la gerència amb un altre soci, Francesc Dausà Surís. Mentre que el primer s'ocupava de la gestió comptable i de la gestió de vendes, el segon era el responsable de la producció. A partir de 1900, la companyia havia establert una sucursal de vendes a Xile, on hi enviaven els taps amb veler, i on treballava Domingo Figueras, germà de Francesc Figueras, com a director de vendes fins a l'any 1928.

La fàbrica principal estava situada al carrer Major número 13 de Cassà, domicili particular de Francesc Figueras Carbó, i per la part posterior donava al carrer Puigcugul amb els patis i el bullidor. Les botigues de treballar estaven entarimades amb melis vermell de Crimea i la serralleria era d'Antoni Planes "Serreta". La façana modernista i l'habitatge varen ser enderrocats amb nocturnitat als anys 60 per la Caixa de Girona.

L'empresa es va dedicar a la producció de taps, però va destacar sobretot en l'exportació i comercialització. Al mercat espanyol venien taps per a sidra als productors asturians, però també n'exportaven a Anglaterra, França, Xile o les Filipines.

FRANCISCO OLLER S.A Can Paró

Can Paró prové del sobrenom del pare de Francisco Oller Martinell (1869-1941), que es deia Gaspar Oller Vilagran (1838-1881), taper, a qui anomenaven Gaspar/Gasparó/Paró.

Francisco Oller Martinell, amb 16 anys, el 1886, emigra a la Llombardia i poc després a França, primer a Tolosa i més tard a Épernay, on es fa càrrec de la gerència de la sucursal de la fàbrica Coris de Llagostera, l'any 1890.

El 1891 decideix muntar el seu propi negoci, per això es casa amb Joana Viader Fullà (1870-1951) i, amb el dot que rep de 25.000 pessetes, funda el 1892 dues fàbriques: una a Épernay (que el 1898 traslladarà a Reims) i l'altra a Cassà. Del matrimoni amb Joana Viader tindran quatre fills: l'Àngela (1892-1993), l'Hélène, en Louis i la Yvonne.

La I Guerra Mundial, que arruïna la fàbrica de Reims, la Guerra Civil espanyola i la II Guerra Mundial no varen parar l'impuls del fundador, al contrari: l'any 1928 venia a la Xampanya 10 milions de taps, sobre una producció de 27 milions d'ampolles de xampany. El 1930, ja preveient el futur de la Costa Brava, construeix l'Hotel Rocafosca, a la platja de la Fosca de Palamós. Als anys 40 Louis Oller Viader (1899-1973) assumeix la presidència de l'empresa, que comanda des de Reims, i el seu cunyat Joaquim Nadal Vilallonga (1888-1977), marit de l'Àngela, dirigeix la fàbrica de Cassà. El 1961 hi entra la tercera generació, amb Francisco Nadal Oller (1920-1996), i anys més tard la quarta, amb Kiko Nadal Vidal, fins a l'any 2004, en què el Consell d'Administració nomena un director general extern a la família, Joan Puig Castro, i com a president, Jaume Nadal Farreras.

En els mercats internacionals abasteix més del 15% del consum mundial de taps per a cava/xampany/"espumantis", i és l'única empresa cassanenca amb projecció internacional que ha perdurat en el temps i amb unes grans perspectives de futur.

Francisco Oller i Joana Viader - Reims 1940 (Arxiu Oller)

QUADERN D'ADRECES DE L'ANY 1930

Els germans Mestres Estañol, l'any 1929, tenien una llibreta amb les adreces dels seus clients estrangers. Aquesta modesta empresa, situada al carrer de la Llet i dirigida per en Francisquet i en Pepitu Mestres Estañol, tenia en aquest registre unes 65 empreses internacionals. Destaquem, doncs, que uns petits manufacturadors de Cassà mantenien uns contactes internacionals que avui encara serien d'envejar. Com a mostra:

M.S. Valk Kurkproducten.. Rotterdam...(Holanda)
Jecindetal A.G.....Zurich.....(Suïssa)
R. Janer y Cia.....Épernay.....(França)
Joseph VallsDejidjelli.....(Algèria)
Société Bouchonnaire.....París.....(França)
Jaachim Baczkowski.....Kassel.....(Alemanya)
Care Kaefer y Cia.....Bremen.....(Alemanya)
Chaillot Freres S.A.....Geneve.....(Suïssa)
Davit Kohen Mahdumlari..Istanbul.....(Turquia)
Tranz Henke.....Lohne.....(Alemanya)
Burghard Miesner.....Bremen.....(Alemanya)
Lucien de Tassigny y Cia..Reims.....(França)
C.A. Greiner y Jöhne KG..Nurtingen.....(Alemanya)
M. Clignet y Cia Suuc.....Reims.....(França)
Carl Kaefer y Cia Mainz.....(Alemanya)

Comptant taps fa 100 anys
(AMCS - Fons M. Gener)

LA XIFRA : 1.200 MILIONS DE TAPS A CASSÀ

1.200 milions de taps a l'any són els que es fabriquen a Cassà

Aquesta és la quantitat de taps per a tot tipus d'ampolles fabricats al nostre poble i que representa aproximadament un 5% dels taps fabricats al món.

Comparativament, l'any 1928 Francisco Oller va vendre a la Xampanya 10 milions de taps, sobre una producció de 27 milions d'ampolles de xampany, que van representar gairebé el 40% de la producció mundial.

Taps al ple Oller
(Fons Oller)

ELS 4 MASCARINS

La paraula mascarins prové d'emascarats, ja que els treballadors en acabar la seva jornada arribaven a casa seva negres com el carbó. Durant tota la segona meitat del segle XX la panoràmica de Cassà vista des de la zona alta del Revellí, a l'altura de la carretera de Caldes, era molt diferent de la que podem veure avui. Un poble amb un campanar al centre envoltat per quatre columnes de fum: les xemeneies de les quatre empreses que fabricaven el suro negre (aglomerat per expansió). En la fabricació, el granulat de suro era sotmès dintre un autoclau a vapor d'aigua a 420 graus de temperatura i el vapor sobrant es llençava a l'aire mitjançant la xemeneia; en aquest procés es creaven unes volves de suro cremat en suspensió, que empastifaven tot el poble depenent del vent que bufava, amb les consegüents queixes de les dones que tenien roba estesa, que quedava tacada per aquest polsim negre.

Fàbrica Germans Bernà (Fons Joan Bernà)

Els quatre mascarins eren: al nord de Cassà i coincidint amb la carretera de la Bisbal, Garriga & Puig (1929-1984); a l'est, al barri del Gurugú, Isoladora (1926-1986); al sud del poble, al costat de la carretera de Caldes, Reliable (1926-1996), i l'última a instal·lar-se, al camí del Remei enganxada a la via del tren petit, Germans Bernà (1964-2009). Aquestes empreses, que avui serien inviables pels condicionants mediambientals actuals, donaven feina a una gran part dels homes del poble i els aïllaments que fabricaven s'exportaven a tot el món.

L'ANÈCDOTA, EL NOM D'UN CARRER

Als anys 80 del segle XX, va arribar a Cassà un paquet amb la següent adreça: "Calle Claudio Lucio Ovidio Tarraco".

Això era conseqüència de l'estada a Cassà de Manuel Randeo García, de Fregenal de la Sierra, que va visitar l'empresa Oller per vendre-li granulat de suro. Una vegada al seu poble, com que havia d'enviar-ne una mostra, va trucar a Cassà i va demanar l'adreça a l'Enric Cardoner, directiu d'Oller, que li va dir "carrer Clot". Com que l'extremeny no ho entenia, li va lletrejar: "C de Claudio, L de Lucio, O de Ovidio i T de Tarraco". Ben segur que al Sr. Cardoner li agradava la civilització romana.

Per saber-ne més :

- Nadal i Farreras Rafel: "Quan en dèiem xampany" (2013)
Columna edicions
- Sala Pere i Nadal Jaume: "F.Oller, qualitat de líder" (2013)
Nexe impressions-Agpograf
- Daussà Lapuerta, Arturo: "Icono de corcho" (2010)
Color e imagen digital
- Alvarado Joaquim: "Industrials i tapers" (2005)
Col·lecció història Manuel Tolosà - Cassà de la Selva Ajuntament
- Hernández Bagué : "El món del suro" (1987)
Quadern de la Revista de Girona - Diputació de Girona

NÚMERO 15

MAQUETACIÓ: Quim Massa

EQUIP DE REDACCIÓ: X. Albertí, Q.

Bosch, M. Caldas, J.C. Codolà, M. Gener,

D. Grau, G. Lloveras, Q. Massa, E. Mestres,

C. Miquel, Q. Mundet, X. Romero,

M.D. Saura i C. Xifre

COL·LABORACIÓ: Editorial Gavarres,

Cassà Digital, i Llumiguia

IMPRESSIÓ: Ducform

